

Становище

На дисертационния труд на тема „Арабската пролет“ като фактор за държавна трансформация по примера на Република Тунис, Арабска република Египет и Сирийската арабска република: Сравнителен анализ“

На Фарадж Уахаб Керим

От проф. д.н. Владимир Стефанов Чуков, Русенски университет „Ангел Кънчев“

За получаване на онс „доктор“ по политология“, 3.3. пн „политически науки“

Безсъмнено темата, избрана от г-н Фарадж Керим, е дисертабилна. Значимостта ѝ се потвърждава от множеството световни анализи, коментари, изследвания за промените в арабския свят, които се случиха след 2011 г. Близкият Изток беше разтърсен от събития, за които не само светът, но и самите местни жители не успяха да повярват, че се случват. Ще останат впечатляващи през 2011 г. думите на британския посланик в Кайро, сър Джеймс Уот: „Стояхме, наблюдавахме и нищо не разбирахме.“ Вероятно обаче нещата не стояха точно по този начин.

Дисертацията е в обем 271 страници, а използваната литература е впечатляваща, а именно 291 източника. Те са на пет езика, респективно на арабски, английски, френски, руски и български. Структурата е увод, четири глави, заключение и използвана литература. Методологически, тя е добре построена /в което виждам преди всичко заслугата на научния ръководител/ като се подчинява на логиката от общото към частното. Ясно са очертани обектът, задачите, целите и методологията. По този начин, твърде изобилната емпирична информация е добре систематизирана, улеснява четенето и провокира активно към размисли. Още в самото начало личи, че е осъществена огромна работа, особено по отношение на подреждането на информацията и най-вече на канализирането на традиционно силно разводнената арабска мисъл. От формална гледна точка, целта, поставена пред докторанта, е постигната.

Първа глава „Арабската пролет“: методологическа основа, съдържание и общи характеристики на промяната на държавните

институции в Тунис, Египет и Сирия“ е своеобразно продължение на увода. Прави добро впечатление задълбоченото познаване на профилите на водещите научно-изследователски школи на обекта – американско-западноевропейската, арабската и израелската, руската /разделена на съветската и пост-съветската/ и източноевропейската. Високо ценя включването /уважението/ на трудовете на българските учени. Обикновено, арабските дисертанти не се сещат или пък игнорират резултатите на научната мисъл на българската наука за международни отношения и международна сигурност. Имам претенция, че българската научна мисъл е една от водещите сред колегите от Източна и Средна Европа, познавайки колеги от тези страни. Отстоявам мнението, че в България се създаде достатъчно авторитетна школа в областта на изследванията на Близкия Изток в различните научни направления.

Втората глава „Арабската пролет“ в Тунис: Жасминовата революция като пример за успешен институционален преход към демокрация“ е задълбочено изследване на пост-революционен Тунис. Авторът на дисертацията навлиза в подробности за институционалното развитие на първата страна в арабската пролет. Безсъмнено, докторантът познава материята отлично. Добре би било обаче да се насочи погледа към пред-революционната обстановка, политико-конституционната практика и спецификата на тази държава, в сравнение със съседите /например Либия и Алжир/, особеностите на диктатурата на Бен Али, трансформацията на социалната структура, генезиса на местното ислямистко движение „Ан Нахда“ и т.н. Така биха се открили задълбочено причините защо Тунис бе първата държава в арабската пролет.

Третата глава „Египетската фурмова революция като пример за частичен институционален преход и нейната специфика“ е чудесна дисекция на най-мощното движение на арабската пролет, тъй като Египет е най-голямата и влиятелна държава в арабския свят. Фарадж Керим отново е навлязал в детайлите, пресъздавайки в подробни краски невероятната социално-политическа динамика в страната. Той добре е усетил, че ключов момент в местните събития играе отношенията между властта, представена от НДП и Хосни Мубарак, от една страна и Мюсюлманските братя, от друга. Може би докторантът трябваше да постави много голям акцент върху генезиса и ролята на Мюсюлманските братя. Лично, аз считам, че „преминаването“ на ислямските радикали през властта, посредством Мохамед Морси, бе договорено със силните пост-Мубарак силови структури. Затова и се появи постфактум всесилният генерал Абдел Фатах

ас-Сиси. Ролята на САЩ, някои европейски страни, както и на Израел беше решаваща.

Четвърта глава „Сирия: „Арабската пролет“, която не успя да се реализира“ също представлява отличен разрез на трагичната сирийска действителност след 2011 г. Добро впечатление прави подробния поглед на автора към пред-революционна Сирия. Логично, Фарадж Керим поставя акцент върху политическата динамика и сложните вътрешнополитически отношения с водещата роля на АСП Баас. Докторантът дава подробни демографски, социални, икономически и вътрешнополитически подробности. Много силно ми се искаше авторът на труда да изведе на преден план различията, в сравнение с Тунис и Египет, етно-религиозен генезис на сирийската нация и инверсната форма на управление /обърната, в конфесионално отношение пирамида мнозинство-малцинство/. Всъщност последната представлява фундамента на местния с десетилетия „замразен конфликт“. Това поставя под въпрос дали наистина е коректно събитията в Сирия да бъдат представени като „Арабска пролет“. Сирия е част от „шиитската дъга“ /Иран-Ирак-Сирия-Ливан/. За разлика от Тунис и Египет, в нея въпросната „дъга“ се пресича със заредената от събитията от 2011 г., енергия на сунитските „Мюсюлмански братя“, динамизирали Арабската пролет в Северна Африка, Йемен и Йордания.

Високо оценявам, че авторът е обърнал специално внимание на ролята на сирийските кюрди. Коректно е проследил тяхното поведение по време на събитията и специалната роля, която изиграха в разгрома на терористите от ИДИЛ, в партньорство с антитерористичната коалиция. Според мен трябва да се постави специален акцент върху факта, че наслагването на „кюрдското блокче“ в сложния сирийски пъзел, се оказва най-трудно в сложното намиране на политическо разрешаване на дълбоката криза. Техните политически /Сирийски демократичен съвет и управляващата партия Демократичен съюз/ и военни структури /Сирийски демократични сили и Части за народна защита/ се намират между натиска, както на режима в Дамаск, така и на съседна Турция. До голяма степен, тяхното включване в управлението на тази арабска държава, ще даде отговор кога ще завършат кървавите събития в Сирия. На този етап, прогнозите са трудни, тъй като в страната действат национални, регионални и световни фактори. Много коректна е тезата, че всъщност войната в Сирия е своеобразна „минисветовна война“. През периода 2013-2018 на нейна територия воюваха представители на над 100 нации и на над 10 редовни армии.

Наред с безспорните качества на труда могат да се направят и някои препоръки. Вероятно в следващи изследвания е необходимо по-решително да се използват някои понятия от областта на теория на международните отношения и външната политика. Става въпрос за ключовите термини „ценности и приоритети“, „целеполагане“, „диференциация“, „процес и курс“ и други. Това би обогатило теоретичния компонент на всеки един научен анализ.

Може би е трябвало по-релевантно да се очертае значимостта на „Арабската пролет“ в тези страни за сигурността на съседния европейски континент. Причина за това е, че темата определено е мултидисциплинарна – смесица между политически науки и сигурност.

Наред с тези бележки, безспорно изследването на Фарадж Уахаб Керим има всички качества на един значим анализ в областта на международните отношения. Отчетливи са приносните моменти, отбелязани съгласно академичните изисквания. Прозират експертните качества и чудесната езикова подготовка на докторанта. Авторефератът е направен коректно, като в него трябваше да бъдат добавени отделните публикации по темата, за да бъде пълно съдържанието.

В тази връзка, предлагам на колегите от научното жури да подкрепим присъждането на образователна и научна степен „доктор“ по „политология, в научно направление „политически науки“, 3.3., на докторант Фарадж Уахаб Керим.

